PRACTICA APLICĂRII EXCEPŢIEI DE TARDIVITATE LA EXAMINAREA CAUZELOR CIVILE

***Gloria CHEPTEA*,**

studentă, anul IV, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 347.91/.95:347.922(478) E-mail: chepteaglorya@gmail.com

Studiul aprofundat al regimului termenelor de procedură şi al excepției de tardivitate în dreptul procesual civil al Republicii Moldova dezvăluie o problematică cu valențe multiple, situată la intersecția dintre rigoarea normativă, imperativul celerității procesului și exigențele unui proces echitabil. Departe de a fi simple instrumente tehnice sau auxiliare ale desfășurării procesului, termenele de procedură și instituțiile conexe – precum excepția de tardivitate, prelungirea termenului și repunerea în termen – se constituie în piloni fundamentali ai arhitecturii procedurale moderne, definind limitele în care părțile își pot exercita drepturile procesuale și instanțele pot acționa legal.

Excepția de tardivitate, așa cum este reglementată de art. 186[1] din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, reprezintă o instituție procesuală esențială în economia desfășurării procesului civil, al cărei scop este garantarea disciplinei procedurale și a ordinii în administrarea actelor procesuale. Deși menită să asigure celeritate și respectarea termenelor, aplicarea sa în practică a generat numeroase dificultăți, în special în cauzele în care soluționarea excepției presupune o analiză a fondului. Această realitate a determinat o cercetare critică și aprofundată asupra regimului juridic al acestei excepții și a interacțiunii sale cu celelalte instituții ale dreptului procesual și material.

Lucrarea subliniază că reglementarea actuală impune instanței obligația de a examina excepția de tardivitate în faza pregătitoare a procesului. Totuși, în situații în care pentru a decide asupra tardivității este necesară verificarea existenței sau inexistenței unei cauze de întrerupere ori suspendare a termenului de prescripție, soluționarea excepției fără o analiză a fondului cauzei poate genera consecințe grave pentru respectarea dreptului la un proces echitabil. În această privință, doctrina de specialitate insistă asupra faptului că formalismul procedural nu poate prevala asupra substanței dreptului și a justiției materiale. Astfel, Vasilescu remarca încă din perioada interbelică faptul că „respectarea strictă a formelor nu trebuie să sufoce justiția” [5, p. 92].

Un aspect central abordat îl constituie raportul dintre excepția de tardivitate și prescripția extinctivă. În condițiile în care art. 402 din CC al RM, prevede că prescripția este considerată întreruptă doar dacă noua acțiune este admisă, instanța este practic obligată să se pronunțe asupra fondului pentru a putea aprecia dacă excepția este sau nu întemeiată. Această contradicție normativă între dreptul material și dreptul proce-

sual demonstrează lipsa de coerență legislativă și reclamă o intervenție a legiuitorului. În opinia lui Alexandru Prisac, necorelarea normelor de procedură cu cele de drept substanțial creează nu doar confuzii de interpretare, ci și riscuri reale de încălcare a principiilor constituționale ale procesului echitabil [3, p. 628].

În sprijinul ideii că examinarea excepției de tardivitate ar trebui, în unele situații, să fie permisă împreună cu fondul, lucrarea invocă soluțiile existente în dreptul românesc. Art. 284 din Codul de procedură civilă român oferă instanței posibilitatea de a uni excepția cu fondul atunci când aceasta nu poate fi soluționată separat, fără administrarea probatoriului. În doctrină, această abordare este susținută de autori precum A. Suciu, care subliniază necesitatea flexibilizării regimului procedural în cazurile în care rigiditatea normei procesuale ar prejudicia drepturile părților [4, p. 431].

De asemenea, o parte semnificativă a lucrării este dedicată analizei jurisprudenței naționale. Decizii precum cele pronunțate de Curtea de Apel Chișinău (nr. 2r-401/21 din 19.01.2022) sau de Curtea Supremă de Justiție (dosar nr. 2rac-162/16 din 27.04.2016) reflectă o aplicare inegală a excepției, unele instanțe alegând să o examineze în faza pregătitoare, în timp ce altele o lasă pentru etapa fondului, pe motiv că faptele nu pot fi clarificate altfel.

Comparativ, în sistemele de drept analizate – în special cel românesc – se observă o tendință clară spre protejarea efectivă a părților. Legea română prevede în mod expres că termenele procedurale se calculează excluzând zilele de început și sfârșit, iar dacă termenul expiră într-o zi nelucrătoare, acesta se prelungește automat (art. 101 CPC România). Această abordare este una orientată spre garantarea accesului efectiv la justiție, în opoziție cu rigiditatea prevederilor moldovenești, care nu oferă aceeași marjă de protecție. Această concluzie este susținută și de alți autori [1, p. 836], care afirmă că „termenul procedural este un mijloc, nu un scop în sine”.

Pe fundalul acestor realități, lucrarea formulează o serie de propuneri concrete de modificare legislativă. Se recomandă completarea art. 186¹ CPC RM cu posibilitatea instanței de a amâna soluționarea excepției pentru etapa fondului, atunci când examinarea acesteia depinde de aceleași probe ca și cauza principală. În paralel, se sugerează revizuirea art. 402 CC RM pentru a elimina condiționarea întreruperii prescripției de admiterea ulterioară a cererii. Această corelare între norme ar elimina dificultățile de aplicare și ar asigura coerență juridică.

Totodată, se subliniază nevoia de a reglementa clar distincția dintre prelungirea termenului și repunerea în termen, întrucât instanțele interpretează diferit dispozițiile art. 115–116 CPC RM, generând soluții contradictorii și afectând predictibilitatea procesului. Deleanu atrage atenția că repunerea în termen este o măsură de protecție a justițiabilului și trebuie tratată ca o excepție, nu ca o regulă [2, p. 284].

Într-un stat de drept veritabil, formalismul nu poate înlocui echitatea, iar rigoarea procedurală nu trebuie să devină un obstacol pentru realizarea dreptății. Respectarea termenelor de procedură este importantă, dar nu mai importantă decât dreptul unei persoane de a-și valorifica un drept legitim. În acest sens, termenele și excepția de tardivitate trebuie să rămână mijloace în slujba justiției, nu bariere în calea acesteia.

Prin urmare, cercetarea demonstrează că instituția excepției de tardivitate, deși concepută pentru a asigura eficiența și disciplina procesuală, poate deveni în practică un obstacol în calea realizării justiției, dacă este aplicată fără discernământ și fără o interpretare adaptată circumstanțelor speței. Pentru a evita transformarea acestei excepții într-un instrument formalist, este necesară o regândire a cadrului normativ și o orientare clară a jurisprudenței spre soluții care pun în centrul atenției respectarea dreptului la apărare, echitatea procesului și accesul efectiv la justiție.

În concluzie, se impune sublinierea faptului că dispozițiile legale ce reglementează excepția de tardivitate sunt, în prezent, expuse unor interpretări neuniforme în practica instanțelor, ceea ce justifică necesitatea unei revizuiri legislative, inclusiv în sensul propunerilor analizate în cadrul acestui studiu. Normele de procedură civilă au menirea de a garanta o desfășurare eficientă și ordonată a procesului judiciar, însă pentru ca aceste norme să-și atingă scopul, excepția de tardivitate, cu toate componentele sale (invocare, admitere, respingere, aplicarea decăderii, precum și excepțiile și competențele instanței în soluționarea acesteia) trebuie reglementată cu o claritate deplină, în vederea eliminării oricărei incertitudini juridice.

Referințe:

• *Acte normative:*

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Publicat în Monitorul Oficial nr. 130-134/513 din 03.08.2012, cu modificările și completările ulterioare.
2. Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107-XV din 06.06.2002, republicat în MO nr. 66-75/131 din 01.03.2019.
3. Codul de procedură civilă al României, Legea nr. 134/2010, republicată în Monitorul Oficial nr. 247 din 10.04.2015, cu modificările ulterioare.

• *Cărți și publicații monografice:*

4. CIOBANU, V.M., Marian, N. *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*. Vol. II. București: Universul Juridic, 2016, p. 836.
5. DELEANU, I. *Tratat de procedură civilă*. Vol. I. București: Servo-Sat, 2000, p. 284.
6. PRISAC, A. „Considerații asupra excepției de tardivitate în dreptul procesual civil al Republicii Moldova". *Revista de Drept Public*, nr. 3/2019, Chișinău, p. 628.
7. SUCIU, A. *Drept procesual civil. Note de curs*. Timișoara: Eurostampa, 2016, p. 431.
8. VASILESCU, I. *Drept procesual civil. Partea generală*. București: Tipografia Națională, 1940, p. 92.

• *Practica judiciară:*

9. Curtea de Apel Chișinău, Decizia nr. 2r-401/21 din 19.01.2022.
10. Curtea Supremă de Justiție, Decizia nr. 2rac-162/16 din 27.04.2016.

Recomandat

***Gheorghe MACOVEI**, dr. în drept, conf. univ.*